

Kan het Nederlands volleybalteam niet zonder de kwaliteiten van Blangé (12), Posthuma (6), Zoodsma (7) en Grabert (15)? In 1989 waren ze er nog bij.

Wat weegt het zwaarst: de groepscode of olympisch eremetaal?

Goud in Barcelona was het doel van de groep die geformeerd werd rond het supertalent Zwerver. De ideeën van goeroe Arie Selinger waren on-Nederlands, zeker, maar de coach met wereldfaam kon vissen uit het water praten - dus zeker wat jonge volleyballers aan het volleyballen krijgen. Er was geld, er was talent, er was een gereputeerde coach, er was toewijding, er was eensgezindheid en er was overtuiging. Zo ontstond min of meer een open inrichting voor volleyballers, ook wel het Nederlands team genaamd. Zes jaar voor Barcelona - nu dus vijf jaar geleden - werd voor het vrijwillige isolement gekozen. Er werden volop successen gehaald en Nederland spreekt tegenwoordig een hartig woordje mee op het mondiale volleybal-platform. Maar goud in Barcelona..., nee; zelfs een medaille lijkt ver weg met de concurrentie van Italië, Sovjet-Unie, Cuba en de Verenigde Staten. Daar zou best mee te leven zijn, als Nederland doodeenvoudig kwaliteit te kort kwam. In Italië spelen echter ook nog vier jongens die er toch ook wel wat van kunnen: Posthuma, Grabert, Zoodsma en Blangé.

Dat niet misselijke kwartel mag niet meer meedoen, want de vier konden zich niet schikken in de collectieve gedragscode waarvoor indertijd werd gekozen. De vier zijn wat individualistischer ingesteld, denken wat meer aan zichzelf, verdroegen het collectieve keurslijf niet langer en waren vervolgens collectief ongewenst. Dat was toen nog redelijk te begrijpen, maar nu de Oranje-groep meer dan verontrustende haarscheurtjes vertoont, blijven de vier nog steeds buiten de deur. Het collectief begint daarom steeds meer te lijken op een sekte, die verzwelgt in al te collectief denken. Wat nu onder de vlag van Oranje opereert is misschien veeleer een ploeg van gelijkgestemden dan een ploeg van hoge kwaliteit, waarbij je je kunt afvragen wat het doel is geworden: handhaving van de groepscode of eremetaal. Het systeem van het isolement werkte de eerste jaren goed, maar is dat nog steeds het medicijn om de wereldtop te bereiken? Is de bijsluit met alle ongewenste bijwerkingen wel goed gelezen? Want eerlijk is eerlijk, het collectieve denken vertoont toch ook nare trekjes. "Weet je, die gedachte van een sekte als je over het Nederlands volleybalteam praat, daar kan ik me iets bij voorstellen," zegt Jan Posthuma vanuit Italië. "Ik heb hier in Italië nogal wat commentaar gekregen op het functioneren van het team. De spelers hier vonden de ploeg nogal gesloten. Na de wedstrijd verdwenen we ook altijd snel naar de hotelkamer. We dachten toen ook dat het zo moest. Ik hoor diezelfde geluiden trouwens nog steeds over het Nederlands team. Het is in feite zo bekrompen, je sluit je af voor de ideeën van buitenaf en je ziet de interne ideeën als ideaal. Ik moet er wel bij stellen dat ik die bekrompenheid zelf niet zo ervaren heb, toen ik er middenin zat."

Eigen werkelijkheid

Hardy Menckehorst, sportpsycholoog en oud-spelverdeler van Sudosa uit Assen, kan de woorden van Jan Posthuma wel plaatsen. "Een van de voornaamste neveneffecten van zo'n isolement is dat de groep de normen ontleent aan de groep en die normen niet meer toetst aan de buitenwereld," zegt Menckehorst, die topsporters begeleidt en ook cursussen sportpsychologie verzorgt aan de Rijks Universiteit in Groningen. "Daardoor ontstaat een eigen werkelijkheid. De groeps-ideologie zorgt er in feite voor dat ze wat los komen te staan van de buitenwereld. Wat Jan

Foto: Niek Coomans

Roep om terugkeer van 'buitenlanders' in volleybalteam

Posthuma is overkomen is verklaarbaar. Als je binnen bent, zie je niet goed wat er binnen zoal gebeurt. Je moet namelijk eerst naar buiten om vervolgens met een andere blik naar binnen te kunnen kijken. Een rondgang langs insiders leert dat er alom scepsis bestaat over de open inrichting van de tegenwoordige bondscoach Harrie Brokking. Maar hun kritische geluiden worden al gauw bestempeld als negatief in de sterk bijziende optiek van de internationals, die zelf niet in staat lijken te onderkennen dat ze de verkeerde weg zijn ingeslagen. Gebrek aan persoonlijkheid is daar misschien de reden van, of wellicht is de persoonlijkheid ondergesneeuwd in het strakke keurslijf, maar zeker is dat de visie van de internationals soms wat al te eng oogt. Dit team is niet goed genoeg voor olympisch eremetaal, of dit team is op de verkeerde weg - een van tweeën en hoogstwaarschijnlijk allebei - maar wie zet de heren internationals weer eens aan tot gezond denken? Of is hun hoofd verworden tot een heuse volleybal, waarin alleen maar wat ideologische lucht zit? Chris Mast, volleybalmedewerker van het Rotterdams Dagblad en nauw betrokken bij het maandelijks magazine Volleybal, wenst vooraf een nuance aan te brengen. "De discussie die we nu voeren is een uitermate luxe discussie: hoe halen we goud in Barcelona. Welke andere sport kan een jaar voor Barcelona daar serieus over praten?" Tot die luxe werd vijf jaar geleden een aanzet gegeven, toen dertien volleyballers zich wensten af te zonderen voor het Grote Doel. "Dat was toen ook nodig," oordeelt Mast, "want de twijfels in het tamelijk kritische

volleybalwereldje hadden een negatieve invloed op het team. Dus moesten ze zich wel afsluiten, want het blijven discussiëren leidde ook tot niets." Maar Jan Posthuma stelt vast dat zo'n systeem niet tot in lengte van jaren goed werkt. "Er gebeurt onderweg zo veel, waar vooraf geen rekening mee gehouden is," doelt hij op het vertrek van zowel spelers als coach Selinger. Joop Alberda, af en toe assistent van Brokking en eerder in de markt om Selinger op te volgen, gelooft eveneens dat de gekozen afzondering effect heeft gehad. "Het isolement is goed om veel te kunnen trainen en om een geweldige niveau te halen," vindt de Groninger, die veel samenwerkt met Doug Beal, ex-trainer van olympisch winnaar van de Verenigde Staten. "Maar op een gegeven ogenblik moet je het systeem openbreken, want alleen op die manier houd je het leuk. Op die wijze zijn de onderlinge ergernissen wat beter te verdragen en bovendien werkt het prikkelender als je elkaar na verloop van tijd weer eens ziet. Het wordt echter niet makkelijk om zo'n operatie nu nog uit te voeren." Peter Blitz, sportpsycholoog te Amsterdam, ziet eveneens een aantal hindernissen. "De niveaus van competitie en nationaal team liggen te ver uit elkaar en dat is niet gezond. Daardoor is er geen druk van buitenaf, want er is geen reservebank met hongerige wolven. Een tweede effect van het isolement is dat de groepsvorming te hecht wordt. De onderlinge verstandhouding moet goed zijn, maar dit is te veel een familie. Voor nieuwe mensen is het ook net alsof ze een sekte binnen stappen. Spelers die zich lid van de familie mogen noemen en die

het een moment minder gaat, mogen welhaast in relatie-therapie gaan." "Ze hebben onderling volkomen uitgekristalliseerde beelden van elkaar," vervolgt Blitz. "Dat betekent dat de vooroordelen ook volkomen vast liggen. Bepaalde dingen hoeven niet meer gezegd te worden, want ze weten alles al van elkaar. Tenminste, dat denken ze. Dat is pure stilstand. Het is dikke stroop in zo'n groep, het is allemaal veel te vanzelfsprekend." "Intern ontstaat ook iets dat zich verzet tegen kritiek van buitenaf: wat weten die lui er nu van af. Om topprestaties te leveren moet je iets tegennatuurlijks doen, want geen mens is van nature een topsporter. Hier is alles te natuurlijk en dat werkt contra-prestatief. Je moet je als speler willen onderscheiden. Afwijkend gedrag wordt echter gezien als bedreigend voor de groepscode en dus werkt deze groep nivellerend. In feite zijn de groepsprocessen sterker dan voor de kampioens-aspiraties gezond is, want sterke spelers worden niet geaccepteerd omdat ze niet in de groep passen. Het oogt sektarisch en in elk dorp kent men van die families." Hardy Menckehorst wenst het getoonde groepsgedrag positief uit te leggen, "omdat ik niks heb kunnen toetsen, want ik weet ook alleen maar wat ik hoor en lees."

Zijn visie: "Dit team heeft een heel sterk wij-gevoel en dat is heel belangrijk. De informatie van buitenaf wordt gekanaliseerd en de werkelijkheid raakt daardoor wel wat vertekend, maar dat is niet erg. Er is een groot verschil tussen het hanteren van de buitenwereld en het afschermen van de buitenwereld. Het hanteren moet je onder de knie zien te krijgen en de muren om de ploeg moeten niet zo hoog worden dat je er niet meer overheen kunt kijken. De groep moet proberen iets overeind te houden waarin zij zelf gelooft, al moet dat geen geloof op zich worden. Als we die jongens gaan aanpraten dat het allemaal niks wordt, dan wordt het ook niks. En juist daarvoor schermen ze zich af." Het Europees kampioenschap wees uit dat Nederland momenteel stil staat en zelfs voorbij werd gestreefd door de Sovjet-Unie. Over de oorzaak tast iedereen in het duister. "Daar bestaan geen zekerheden over," vindt Romke Hoogstra, volleybalmedewerker bij De Volkskrant en namens het blad Volleybal regelmatig met het Nederlands team op grote toernooien vertoevend. Wel weet hij zeker: "De ploeg mist een echte leider. Avital Selinger zit alles in het veld, zet de lijnen uit en geeft de perfecte set-up, maar laat het team op beslissende momenten niet beter spelen. De persoonlijkheid mist in dit team, beslist. Zo'n man ontbreekt ook aan de kant. Brokking zit er vaak als een fles Jägermeister bij, terwijl hij niet echt koel is want hij staat stijf van de spanning."

Simpele optelsom

Voor Paul van Slidrecht ligt het allemaal veel simpeler: "We hebben in Nederland twaalf volleyballers van wereldniveau en stuur je daarvan ongeveer de vier besten weg, dan heb je nog maar acht goeien over. Het is niet meer dan een simpele optelsom. Ik denk ook dat het systeem te lang heeft geduurd. Je kunt je doodtrainen, maar zonder kwaliteit red je het niet. Ik kan

twintig jaar op de 100 meter trainen, maar ik zal nooit in de tien seconden lopen. Zo simpel ligt het. Toen die vier afvielen, is de groep bovendien niet aangevuld met de vier besten, maar met vier die toevallig tijd en zin hadden. De nieuwe jongens worden door al die trainingen wel wat beter, maar feit is dat ze in de competitie al niet opvielen." De trainer van landskampioen Dynamo Apeldoorn vervolgt met: "Ze gaan nu op dezelfde weg door, omdat er geen weg terug meer is. Ze hebben het bovendien met elkaar afgesproken, maar in topsport hoeven afspraken niet bindend te zijn als je je doel niet haalt. In hun hart weten ze ook wel dat ze niet goed genoeg zijn. Dit team mist ook nog eens persoonlijkheden, al lopen er natuurlijk wel een paar fantastische volleyballers rond. Ze missen echter dat bijzondere. Eerder had je jongens die afweker van het groepsgevoel. Die werden met een scheef oog aangekeken. Ze vergeten dat ze die jongens in een wedstrijd dubbelhard nodig hebben, dus beoordeelden ze hen op de verkeerde facetten. Het gaat op dit niveau alleen maar om prestaties en niet om je gedrag in de groep. Het is absoluut geen toeval dat juist de persoonlijkheden een andere weg hebben ingeslagen." Joop Alberda gelooft niet zo in de verklaring van Brokking dat het technisch basisniveau van het team te gering zou zijn. "Onder druk kan zich iets dergelijks uiten, maar daarom hoeft het geen technisch mankement te zijn," vindt hij. "Het kan ook een stress-mankement zijn. Op het EK bleef de ploeg in acht sets beneden de acht punten, dus is er volgens mij meer aan de hand. Er staat heus een fantastisch team,

maar wat ik mis is balans. Balans tussen jong en oud, balans tussen sterren en waterdragers en ga zo maar door. Door het vertrek van vier spelers is die balans hevig verstoord geraakt." "De waterdragers zorgen ervoor dat je bij de eerste vier van de wereld kunt komen, de sterren zorgen voor de eerste plaats," vervolgt Alberda. "Met die vier erbij win je het EK en het WK, al vraag ik me wel af of je alle vier nodig hebt. De vier moeten namelijk passen in de samenstelling zoals die er nu is en dat is een heel gevoelig spel. Het gaat dan om een simpel facet als: wie voelt zich te veel ster om waterdrager te zijn. Daar kun je achter komen door veel belangrijke wedstrijden te spelen, maar voor de Olympische Spelen is alleen de finale van het Pré Olympisch Toernooi nog van enig gewicht." Hoe functioneert het Nederlands team als groep? Romke Hoogstra kent de ploeg. "Ik heb het unieke feit mogen beleven dat de spelers in Brazilië massaal eens naar de disco gingen," vertelt hij. "Ze dronken zelfs een pilsje. Dat was iets bijzonders, want ze gaan nooit eens op stap." Joop Alberda daarover: "Ik weet niet eens of ze wel op stap gaan, want ik sta er te ver van af. Er zit echter wel iets in de groepscode dat je wel eens kunt laten schieten. Inspanning, ontspanning, alles hoort erbij, het bepaalt je balans. Ze sluiten zich misschien wel te veel af van de norm in de maatschappij en daarom is de balans weg, zowel in het hoofd als in het lichaam." Hoogstra denkt dat de stilstand van het Nederlands team ook een kwestie van kwaliteit is. "Zwerver en Selinger zijn supertalents en Held komt ook wel in Italië terecht, maar verder..." klinkt het gereserveerd. "Benne is een gemaakte volleyballer. Hij kan niet stoppen, maar wordt wel tot stopper gebombardeerd. In het team roept dan niemand dat dat fout is, want ze denken allemaal dat het goed genoeg is. In zo'n gesloten systeem zijn ze nu eenmaal bereid met minder genoeg te nemen, want dat houdt de sfeer beter en dan gaat iedereen wat makkelijker voor elkaar door het vuur. Kennelijk moet je in zo'n systeem veel concessies doen. Ja, misschien is er wel een ploeg van gelijkgestemden in plaats van een ploeg met hoge kwaliteit." Met deze laatste constatering geconfronteerd, zegt Alberda: "Ik zou het anders definiëren, maar ik ben het er wel mee eens. Er zit best kwaliteit in deze groep, maar de gelijkgestemdheid werkt nu in het nadeel. Het hoeft niet per se een vriendenploeg te zijn die het hoogste bereikt."

Geen prikkels

Jan Posthuma onderschrijft die woorden: "Het allerbelangrijkste in topsport is: op het moment dat er talent is, moet je dat talent gebruiken. Dat gebeurt nu niet. Het systeem werkt niet goed. Ik vond het daar ook niet echt gezellig. Ik ben een persoon die graag wat contacten heeft, ook met de tegenstander. Het is toch heel gewoon dat je ook eens je waardering voor een tegenstander uitspreekt? Het is sleur in dat team, er zijn geen prikkels van buitenaf en er is geen plezier. En plezier is toch een heel belangrijke reden om topsport te bedrijven." Het raamwerk van het team veranderen ligt moeilijk, het is bijkans een onmogelijke operatie. Mast: "Het zal een geweldige offeringsgezindheid van deze ploeg eisen om tot de conclusie te komen dat de verkeerde weg is ingeslagen. Het is echter ook moeilijk te bepalen waar het exact is fout gegaan, want in feite was Selinger de eerste domino-steen die viel." Voor de rechtlijnige Van Slidrecht ligt het simpel: "Er is maar één die het kan veranderen en dat is de sponsor. Immers, wie betaalt is de baas. De sponsor wacht gewoon op het meest geschikte moment, tot de sfeer er rijp voor is. Let maar op. Het zou gezond zijn, want met die jongens uit Italië erbij krijgt de ploeg weer wat impulsen. De hiërarchie ligt nu al jaren vast en dan moet iedereen weer knokken voor zijn plaatsje in de pikorde. Dat kan absoluut geen kwaad."

Bouke Nielsen